

A rendszeres bizottságok operatívumai az 1832 végén összeült és 1836 májusáig tartó országgyűlésen kerütek napirendre. A kormány és a reformerek egyaránt az úrbéri kérdések megvitatását tekintették a legfontosabbnak. A hónapokig tartó úrbéri vitában a reformerek fő javaslatai – az önkéntes örökváltás, a jobbágyság bírtoklépességének kimondása és az úrszékek eltörlése, vagy legalább jogkörének korlátozása – hajóíróit szenvedtek a főrendek és a kormány ellenállásán. Mindazonáltal fontos törvények (IV–X. tc.) születtek az úrbéri kérdésben, amelyek ismét átfogóan szabályozták földesúr és jobbágy viszonyát. Bizonyos szolgáltatásokat megszüntettek, s lehetővé tették, hogy a jobbágy saját természetű szabadon áruhlassa. Megengedték, hogy a jobbágy telkét és egyéb haszonvételeit eladhassa. Elhhez kapcsolódva törvénybe iktartták a jobbágytelken gazdálkodó nemesk adózási kötelezettségét. Lehetővé tették a földesúri és a jobbágyi legelő elkülönítését és a tagosítást. Végül a XIII. tc. kibővítette a jobbágyságok és általában a nem nemesek jogképességét.

A gazdasági vonatkozású, elsősorban a korszerű infrastruktúra kiépítését, valamint egyes nemzeti intézmények létesítését és fejlesztését célzó javaslatok korántsem váltottak ki olyan nagy vitákat, mint az úrbéri vagy vallási kérdések, amelyben nem születtek döntések. Így törvénybe iktartták a Pestet és Budát összekötő állandó híd építését, amelyben azt is kimondták, hogy a hídvarmó rendi különbség nélkül mindenki tartozik megfizetni (XXXVI. tc.). Ezt sok nemes és arisztokrata sérelmezte. Az országgyűlés megszabta az építendő vasútvonalak és csatornák kiválasztásának irányát, s a magánvállalkozóknak adómentességet biztosított. Egyúttal szabályozta a kisajátítási eljárást is (XXXV. tc.). A XXXVII. tc. félmillió forintot biztosított a Nemzeti Múzeum építésére, ezt az összeget kizárólag a nemesk tartoztak fizetni. Ugyancsak törvény rendelkezett a pesti Nemzeti Játékszín létesítéséről. Végül, de nem utolsósorban a III. tc. tovább bővítette a magyar nyelv hivatalos használatának körét: a jövőben a törvények magyar szövege tekintendő eredetinek, a Királyi Táblán magyar nyelven is lehet pereskedni, végül „azon helyeken, hol a gyűlekezethez magyar nyelven mondatnak szent beszédek, az anyakönyvek is magyarul írsanak”.

Az országgyűlés idején, 1835-ben 43 évi uralkodás után meghalt I. Ferenc. Utóda, V. Ferdinánd (1835–1848), akit már 1830-ban magyar királlyá koronáztak, betegsége (epilepszia) miatt nem volt alkalmas az uralkodásra, ezért egy négytagú *Allamkonferencia* intézte a birodalom ügyeit (ezt nevezték kamarilláknak). Ennek Ferenc Károly és Lajos főhercegek mellett Metternich kancellár és Franz Anton Kolowrat gróf állam- és konferenciainiszter voltak a tagjai.

A legfontosabb úrbéri és vallásügyi reformjavaslatok kudarcában – a főrendi tábla ellenállásán kívül – szerepet játszott az is, hogy időközben az alsóházban is a reformerek hátrányára változott az erőviszonyok. A reformtábor vezetői a diéta első felében Wesselényi és Kőlcsey Ferenc voltak. A kormánynak azonban a konzervatív kismemesség mozgósításával sikerült elérnie, hogy néhány reformpárti megye megváltoztassa utasításait. Így tett Szatmár megye is, ennek következtében Kőlc-

sey 1835 elején lemondott köveit állásáról. Ugyanekkor Wesselényi ellen az erdélyi és a magyarországi Királyi Táblán is pert indítottak. Az egyiket azért, mert engedély nélkül kiadta az erdélyi országgyűlés naplóját, a másikat azért, mert a szatmári megyegyűlésen élesen támadta a kormányt, s ezt felségsértésnek minősítették.

A közvélemény mindeneddig csak utólag tájékozódhatott a diétákon történtekről, mert az alsóházba naplóját és irományait 1790 óra kiadták ugyan, de a hírlapok nem tudósíthattak az ülésekről. Kossuth Lajos, aki távol lévő főrend követeként vett részt a diétán, már az első hónapól kezdve hetente kétszer megjelenette az *Országgyűlési Tudósításokat*. A 80 példányban szétküldött kéziratoss újságból a megyékben napról napra követhették a diéta vitáit. Kossuth az országgyűlés befejezése után is folytatta vállalkozását: most a megyegyűlésekről számolt be a kéthetente kiadott, szintén kéziratoss magánlevélként postán szétküldött *Törvényhatósági Tudósításokban*. A kormány ismételen betiltotta a lapot, de hiába. Végül 1837 májusában Kossuthot letartóztatták, s hűtlenségi pert indítottak ellene.

A kormány – Metternich javaslatára – már az országgyűlés alatt elhatározta, hogy megváltoztatja magyarországi politikáját, s kemény kézzel letöri a reformellenzékét. Ennek a „terror”-politikának volt első lépése Wesselényi perbe fogása. A diéta befejezése után letartóztatták Lovassy Lászlót és az országgyűlési ifjúság több vezetőjét. Mivel a megyegyűlések ez ellen hevesen tiltakoztak, a legradikálisabb szónokok ellen is pereket indítottak. Wesselényi védelmében Kőlcsey és Deák működött közre, akik hangsúlyozták, hogy a per a szólásszabadság megsértését jelenti, mert a kormány politikájának bírálata nem azonos az uralkodó személye elleni támadással. A Kúria végül is 1839 elején Wesselényit három-, Kossuthot négyévi fogságra ítélte.

Az 1839 júniusában összeült országgyűlésen a liberális ellenzék, amelynek elkor már *Dedk Ferenc* volt az elismert vezére, azt a taktikát alkalmazta, hogy a szólásszabadságot ért sérelmeket helyezi előtérbe, s addig nem fog az adó- és újonomegajánlás tárgyalásához, míg a kormány nem orvoslja az elkövetett törvénysértéseket. A taktika bevált: Deáknak végül is sikerült rávennie a keleti kérdés kitéleződése miatt háborútól tartó kormányt a kompromisszumra. Az adó és az újoncok megszavazása ellenében megszüntették a még folyamatosan lévő politikai pereket, s az elítélteket szabadlábúra helyezték. A kompromisszum lehetővé tette, hogy ez a diéta bizonyuljon a legsikeresebb reformországgyűlésnek. A kormány átengedett egy sor reformtörvényt, s a főrendi tábla sem tanúsított ellenállást. Törvény születte az önkéntes örökváltásról (1840: VII. tc.). Az alsóházba a zsidók teljes, vallási és polgári egyenjogúsítását javasolta, azonban ezt a főrendi tábla elutasította. A XXXIX. tc. azonban mégis jelentős lépést tett az emancipáció felé: lehetővé tette a zsidók letelepedését a városokban (a bányavárosok kivételével), engedélyezte számukra bármely ipar és kereskedés űzését, gyártak alapítását. Egy tucatnyi korszakalkotó törvény született a modern gazdasági tevékenységek, a